

Θεμιστοκλής Σ. Ξανθόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ

e-mail: thxanth@central.ntua.gr

Η μεταρρύθμιση στα Ελληνικά Πανεπιστήμια

1. Ταυτότητα και αποστολή του Δημόσιου Πανεπιστημίου

Το Δημόσιο Πανεπιστήμιο γεννήθηκε στον ύστερο ευρωπαϊκό Μεσαίωνα, γαλουχήθηκε στην Αναγέννηση και ενηλικιώθηκε κατά τη μετάβαση από τις «ελέω θεού» μοναρχίες στις έμμεσες αστικές κοινοβουλευτικές δημοκρατίες. Ορίζεται ως χώρος συγκεντρωμένης σπουδής και προαγωγής των επιστημών και οφείλει να προσφέρει με ίσους όρους και χωρίς τίμημα στις κοινωνίες το ανεκτίμητο δημόσιο αγαθό της Ανώτατης Παιδείας. Ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω της συστηματικής ανάπτυξης της διδασκαλίας, της έρευνας και της διακίνησης της ελεύθερης σκέψης, στα πλαίσια ενός αυτοδιοικούμενου εκπαιδευτικού και ερευνητικού ιδρύματος χωρίς εξωτερικές δεσμεύσεις, π.χ. προκαθορισμένους οικονομικούς ή πολιτικούς στόχους.

Η θεμελιώδης αρχή της κοινής πολιτικής των ευρωπαϊκών αστικών δημοκρατιών για τη Δημόσια Παιδεία, από τον 19^ο αιώνα και μέχρι πριν από τρεις δεκαετίες, συνοψίζεται στη θέσπιση της ισότητας των ευκαιριών εισόδου στην κοινωνική αρένα, μέσω ενός προσιτού σε όλους, Δημόσιου Σχολείου, από το Νηπιαγωγείο έως και το Πανεπιστήμιο. Το Δημόσιο αυτό Πανεπιστήμιο οφείλει να προσφέρει όλα τα αναγκαία εφόδια για τη, χωρίς περιθωριοποίηση και έμμεσους αποκλεισμούς, διεκδίκηση και της επιθυμητής από τον καθένα συστηματικής πανεπιστημιακής μόρφωσης με τις συνακόλουθες φιλοδοξίες για επαγγελματική σταδιοδρομία. Η αρχή αυτή συνεχίστηκε σε γενικές γραμμές στην Ευρώπη και καθόλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής «Κεϊνσιανής» τριακονταετίας (1945-1975), συνώνυμης με την περαιτέρω ενίσχυση του κράτους-πρόνοιας που είχε ως πρώτο πυλώνα του τη Δημόσια Παιδεία.

2. Η προωθούμενη υποβάθμιση των Πανεπιστημιακών Σπουδών

Με την παλιννόστηση της κλασικής οικονομικής παράδοσης του *laisser-faire* με τη μορφή της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας της σχολής του Σικάγου, (Μίλτον Φρίντμαν), άρχισε στις αρχές της δεκαετίας του '80 και καλπάζει μετά την κατάρρευση του «αντίπαλου δέους» της

Σοβιετικής Ένωσης το 1989, το ξήλωμα των δημόσιων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και η μετατροπή των αγαθών τους σε εμπορεύματα, μεταξύ δε αυτών και της Παιδείας. Η εμφανιζόμενη και στην Ε.Ε μόνιμη και καταφανής πολιτική απροθυμία για την επαρκή οικονομική κάλυψη της Δημόσιας Παιδείας και ειδικότερα των Πανεπιστημίων, σε συνδυασμό με την επιβολή της μεταλλαγμένης μεσαιωνικής αρχής «ο καθένας για τον εαυτό του και η Αγορά για όλους», είχαν ως συνέπεια και την προωθούμενη μείωση του χρόνου των βασικών σπουδών στην τριετία, σύμφωνα με τη βασική τομή της Διακήρυξης της Μπολώνια, το κατάπτυστο «κατά Μπολώνια ευαγγέλιο», του 1999: Χωρίς επαρκή επιστημονική θεμελίωση, οι τριετείς αυτές σπουδές είναι ρηχές και σύντομες για τη φτηνή κάλυψη της ζήτησης πανεπιστημιακών πτυχίων ή κάποιων εξειδικευμένων αναγκών της αγοράς. Μετασχηματίζονται δηλαδή σε γενικόλογα μορφωτικά σεμινάρια ή σε μεταλυκειακές επαγγελματικές σχολές, με περικάλυμμα πανεπιστημιακού τίτλου.

Σε τελευταία ανάλυση, γίνονται πράγματι οικονομίες στον κρατικό προϋπολογισμό, πλην όμως η μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή ζημιά είναι πολλαπλάσια διότι ο τριετής αυτός κύκλος μόνο πανεπιστημιακές σπουδές δεν είναι. Οι λίγοι που μπορούν να μην εργαστούν και επιπλέον να πληρώσουν δίδακτρα, συνεχίζουν στο δεύτερο κύκλο, όπου συνήθως είτε επιχειρείται πρωθύστερα, να διδαχθούν τις βάσεις της επιστήμης που δεν διδάχθηκαν στον πρώτο κύκλο, είτε συνεχίζεται η ... εμβάθυνση των εξειδικεύσεων χωρίς τις βάσεις για την εμβάθυνση. Διατηρούν βέβαια οι μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες τα κέντρα αριστείας με τις συνεχείς τετραετείς ή πενταετείς σπουδές που χρηματοδοτούνται ικανοποιητικά και αδιαφορούν πλήρως για την «Μπολώνια των πληβείων», όπως εύστοχα ορισμένοι εκπρόσωποί τους την αποκαλούν στα παρασκήνια.

3. Η κατάργηση των Τομέων, εκπαιδευτικών και ερευνητικών κυττάρων των Πανεπιστημίων

Οι πανεπιστημιακές σπουδές ανταποκρίνονται στον τίτλο τους εφόσον πληρούν ορισμένες αρχικές δομικές και λειτουργικές προϋποθέσεις:

- Διαθέτουν τη συνεκτικότητα και το επιστημονικό βάθος που θεμελιώνουν στους διδασκόμενους και αυριανούς νέους επιστήμονες τη δυνατότητα δημιουργίας των καινοτομιών, αλλά και του σπέρματος για τη μετεξέλιξη των σπουδών.

- Προσαρμόζουν μεθοδικά την εκπαιδευτική διαδικασία προς τις δυσκολότερες για τον διδάσκοντα αλλά ευεργετικές για τη μετάδοση και εμπέδωση της γνώσης, ενεργητικές μορφές διδασκαλίας.
- Συνδέονται με την πράξη, επαγγελματική και ερευνητική και καλύπτουν έγκαιρα αλλά όχι άκριτα τις τρέχουσες και μελλοντικές αναπτυξιακές ανάγκες.

Στα περισσότερα κεντροευρωπαϊκά Πανεπιστήμια, η υλοποίηση των παραπάνω αρχικών συνθηκών στο πρώτο αλλά και καθοριστικό για τη θεραπεία των επιστημών επίπεδο είχε ανατεθεί μέχρι και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα στις Πανεπιστημιακές «Έδρες» υπό τη διεύθυνση του ιεραρχικά ανώτερου καθηγητή. Από τη δεκαετία του '60 και μετά ο πολλαπλασιασμός των γνωστικών αντικειμένων οδήγησε σε περισσότερο ευέλικτες και επικοινωνούσες μεταξύ τους δομές. Στην Ελλάδα διατηρήθηκαν μέχρι το 1982 οι Πανεπιστημιακές «Έδρες», υπό την απολυταρχική εξουσία του Τακτικού Καθηγητή. Λόγω των ορατών -ακόμα και σε αρκετούς από εμάς τους τότε Τακτικούς Καθηγητές- αγκυλώσεων από την αυθαίρετη και ασυντόνιστη αυτή εξουσία της Έδρας αλλά και της ραγδαίας εξέλιξης των επιστημών, ορθώς ο Έλληνας νομοθέτης επέβαλε (Ν. 1268/82) τη σύντηξη των απομονωμένων μονάδων της Έδρας σε ένα νέο ευρύτερο Πανεπιστημιακό κύτταρο καλλιέργειας και μετάδοσης της γνώσης, τον Τομέα.

Ο Τομέας αντιπροσωπεύει την πρωτεύουσα Πανεπιστημιακή δομή και θεραπεύει συγκεκριμένο πεδίο-υποσύνολο της Επιστήμης του Τμήματος, συγκροτούμενος από όλα τα μέλη αυτού του υποσυνόλου. Οι αποφάσεις του λαμβάνονται δημοκρατικά, συνθέτουν τις απόψεις των πολλών «επαιδόντων», ελέγχουν και περιορίζουν τα λάθη και τις εγωιστικές ακρότητες στο διδακτικό και ερευνητικό έργο ορισμένων μελών του.

Είναι επομένως δυνατόν να επιχειρείται σήμερα εμμέσως πλην σαφώς η «παλιννόστηση» της απολυταρχίας και της αυθαιρεσίας της Έδρας;; Δεν είναι προφανές ότι το πολυκυτταρικό Τμήμα αδυνατεί να ελέγξει σε βάθος το έργο των μελών του και επομένως ότι η κατάργηση του Τομέα, δηλαδή του λειτουργικού κυττάρου της πανεπιστημιακής δομής, οδηγεί σε ένα μείζον δημοκρατικό αλλά και επιστημονικό και ερευνητικό λάθος;;

4. Η καλή θεμελίωση των σπουδών και οι ασύνδετες και εύκολες διδακτικές μονάδες

Το ισχυρό και συνεκτικό γνωσιολογικό υπόβαθρο στο ευρύτερο αντικείμενο των υποδομών της επιστήμης που έχει επιλέξει ο φοιτητής, διασφαλίζει την εύκολη προσαρμογή του και εκτός της στενότερης περιοχής στην οποία τελικά ειδικεύτηκε, δεδομένου ότι ως επιστήμονας του 21^{ου} αιώνα είναι στατιστικά βέβαιο ότι θα αλλάξει αρκετές φορές εργασιακό αντικείμενο.

Αντίθετα, η αθρόα προσφορά ασύνδετων μαθημάτων με αποκλειστικό γνώμονα τη ζήτησή τους από τους φοιτητές για να κάνουν το κέφι τους ή για να συγκεντρώσουν εύκολες διδακτικές μονάδες και το προσωρινό αντίκρισμα του πτυχίου τους στην αγορά εργασίας, ισοπεδώνει τη σημαντικότερη για κάθε επιστήμονα ανάγκη εμβάθυνσης στις πηγές της γνώσης. Είναι δε προφανές ότι αυτή η καλά θεμελιωμένη γνώση δεν υποκαθίσταται από την οποιαδήποτε σκοπιμότητα της αγοράς, αμφίβολης ούτως ή άλλως διαχρονικής αξίας.

Δεν είναι επομένως επιτρεπτή η ανεξέλεγκτη δυνατότητα επιλογής ασύνδετων μαθημάτων διεπιστημονικού χαρακτήρα από την αρχή των σπουδών. Θα οδηγήσει με βεβαιότητα σε ρηχά γνωστικά θεμέλια, αποτελούμενα κατά πλειοψηφία από την άτακτη συσσώρευση εύκολων διδακτικών μονάδων.

5. Η είσοδος των φοιτητών σε ευρύτερη επιστημονική περιοχή

Σύμφωνα με τις προτάσεις του Υπουργείου, ο εισακτέος επιλέγει μια ευρύτερη ομάδα επιστημονικών περιοχών, π.χ. τις Οικονομικές ή Νομικές ή Ιατρικές ή Πολυτεχνικές σπουδές και επομένως απεμπλέκεται από την πρώιμη και εκ των πραγμάτων ανώριμη και δεσμευτική εισαγωγή του στη στενή εξειδίκευση των σημερινών Πανεπιστημιακών Τμημάτων. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση των μαθημάτων ενός ακαδημαϊκού έτους ο φοιτητής επιλέγει μετά λόγου γνώσεως και βάσει της απόδοσής του, το Πανεπιστημιακό Τμήμα, δηλαδή την επιστημονική περιοχή στην οποία επιθυμεί να συνεχίσει και θα ολοκληρώσει τις σπουδές του.

Πρόκειται για μια αναγκαία ήδη από πολύ καιρό και εξορθολογιστική τομή στο κρίσιμο θέμα της εισαγωγής στα Α.Ε.Ι. Συνδυαζόμενη όμως με τη δυνατότητα διάρρηξης των σπουδών σε δύο κύκλους, την ασύστολη επιλογή διδακτικών μονάδων και την κατάργηση των Τομέων, η καινοτομία αυτή θα οδηγήσει μοιραία στην πτώση του επιπέδου των σπουδών κατά το κρίσιμο πρώτο ακαδημαϊκό έτος με οδυνηρές για τη θεμελίωσή τους συνέπειες. Εξάλλου οι μεγάλες οργανωτικές και τεχνικές δυσκολίες αυτού του εγχειρήματος, οι κίνδυνοι υπονόμησης της αξιοκρατικής επιλογής μετά το πρώτο έτος των σπουδών, οι απαιτούμενες πρόσθετες πιστώσεις και το σημαντικό χρονικό διάστημα για την εφαρμογή του, επιβάλλουν,

- να υποστηριχθεί ουσιαστικά η ρεαλιστική και σε βάθος μελέτη αυτής της εξαγγελθείσας μείζονος μεταρρύθμισης και
- να υπάρξει μια πρώτη πιλοτική εφαρμογή της.

6. Οι Μεταπτυχιακές Σπουδές

Όσον αφορά τις Μεταπτυχιακές Σπουδές, επισημαίνεται η διαχρονική κυβερνητική πολιτική της υποβάθμισης της πραγματικής αξίας των πανεπιστημιακών μας σπουδών και του 1.000.000 των πτυχιούχων μας στο επίπεδο του -κατά Μπολώνια- πρώτου κύκλου σπουδών, δηλαδή του Bachelor. Πρόκειται για έναν απαράδεκτο ραγιαδισμό, ο οποίος έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την πραγματική αξία των πτυχίων μας που αποδεικνύεται από την αναγνώριση των πτυχιούχων μας στα καλύτερα Πανεπιστήμια του εξωτερικού. Αναδεικνύεται όμως και από την πρακτική των κεντροευρωπαϊκών Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων, που έγκαιρα θεσμοθέτησαν την ισοτιμία τους με το αγγλοσαξονικό Master και έχουν τοποθετηθεί στο πραγματικό διεθνές τους επίπεδο.

Το αποτέλεσμα αυτής της αυτοκαταστροφικής ελληνικής πολιτικής είναι ότι σπεύδουν οι απόφοιτοι των Πανεπιστημίων μας να εγγραφούν σε μεταπτυχιακά προγράμματα για να αυξήσουν τα προσόντα τους στην αγορά εργασίας. Η μεγάλη ζήτηση οδήγησε σε μεταπτυχιακά μαθήματα που είτε υπάρχουν στο κανονικό πρόγραμμα των σπουδών είτε δημιουργούνται για τις ανάγκες της ζήτησης μεταπτυχιακών τίτλων, με αμφίβολο πολλές φορές επιστημονικό βάρος. Είναι π.χ. συχνό το φαινόμενο, οι πράγματι χρήσιμες διεπιστημονικές συνθέσεις να καταλήγουν στην εύκολη αλλά αντιεπιστημονική λύση της συρραφής ρηχών γνώσεων, ευρέως μεν, αδιαβάθμητου όμως επιπέδου και φάσματος.

7. Η Έρευνα

Όσον αφορά την έρευνα επισημαίνεται κατ' αρχήν ότι οφείλουμε να διαφυλάξουμε την πηγαία αγνότητα κάθε ανήσυχου ερευνητικού πνεύματος, αλλά και το ανεκτίμητο μακροπρόθεσμο επιστημονικό όφελος από τη δημιουργική αφοσίωση αυτών των ερευνητών. Στο πλαίσιο της αδιάσπαστης ενότητας «διδασκαλία-έρευνα», για τον κάθε δάσκαλο αλλά και φοιτητή ενός Πανεπιστημιακού Ιδρύματος η έρευνα αποτελεί δικαίωμα αλλά και υποχρέωση που ασκείται σε συνθήκες ακαδημαϊκής ελευθερίας.

Δεδομένης της εγκατάλειψης της Βασικής, κυρίως, Έρευνας από την Ελληνική Πολιτεία, παρατηρείται ότι διεκδικούνται μερικές φορές, χωρίς όρια, κάθε είδους εξωτερικές χρηματοδοτήσεις για παροχή υπηρεσιών οι οποίες συλλήβδην βαφτίζονται αλλά δεν είναι πάντοτε «ερευνητικά προγράμματα». Για την προστασία της ποιότητας της έρευνας αλλά και των ίδιων των μελών ΔΕΠ από τις σειρήνες της εμπορευματοποίησης και του εύκολου

κέρδους, τα ερευνητικά προγράμματα πρέπει να συνδέονται με το επιστημονικό γνωστικό αντικείμενο του Τομέα και με τις δυνατότητες των Εργαστηρίων.

8. Η αξιολόγηση του Πανεπιστημιακού Έργου

Η συνεχής αξιολόγηση για τη διασφάλιση της ποιότητας στην πανεπιστημιακή παιδεία είναι αυτονόητη απαίτηση κάθε φορολογούμενου πολίτη και προφανώς υποχρέωση του Πανεπιστημίου προς την κοινωνία. Απαιτείται δηλαδή η συστηματική και τεκμηριωμένη καταγραφή, κριτική ανάλυση, αποτίμηση και τελική παρουσίαση, σημείο προς σημείο, των συμπερασμάτων και προτάσεων επί των θετικών χαρακτηριστικών και κυρίως των αδυναμιών του συνολικού αλλά και του επιμέρους έργου και των συνακόλουθων λειτουργιών των οργάνων και των μελών της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Δεδομένου ότι τα πανεπιστημιακά μεγέθη είναι σε πρώτη και τελευταία ανάλυση ποιοτικά, η πραγματική αξιολόγησή τους είναι σύνθετη και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να υποκατασταθεί από τους δείκτες πώλησης του αγαθού αυτού στη φοιτητική κοινότητα. Προσφέροντας απόλυτη εξουσία στους επιμέρους δείκτες-στόχους της ζήτησης από την «αγορά», οδηγούμε σε άτακτη υποχώρηση τις θεμελιώδεις γνώσεις των επιστημών, διότι δεν «πουλάνε», και τις ιδέες, διότι αντικειμενικά δεν είναι μετρήσιμες.

Δεν έχουν δηλαδή ζήτηση στην αγορά τα δύσκολα θεωρητικά θεμέλια όλων των επιστημών και βέβαια δεν αποτιμώνται με δείκτες ούτε η αξία της αριστοτελικής, μαρξιστικής ή νεοφιλελεύθερης θεωρίας, αλλά ούτε και η αγοραία τιμή των νέων ιδεών. Οι δείκτες ζήτησης από την αγορά οδηγούν επομένως σε ευτελισμό και καταστροφή τόσο τη βαθύτερη γνώση των πραγμάτων όσο και τις καινοτομίες στις θεωρητικές και στις θετικές επιστήμες.

9. Γνωστική και λειτουργική ανασυγκρότηση των Α.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι

Αναμφίβολα χρειάζεται ανασυγκρότηση των πολλών, συγκεντρωμένων ή διασκορπισμένων τμημάτων Α.Ε.Ι. και Τ.Ε.Ι., χωρίς πάντως η συνένωση να αποτελεί πανάκεια, ως κεντρικός άξονας αυτής της προσπάθειας. Αρχίζοντας από στοιχειώδη αυτοκριτική, επισημαίνεται ότι η Ελλάδα αποτελεί παράδειγμα αποτυχίας, στον ευρωπαϊκό (και όχι μόνο) χώρο, μιας θεαματικής, ως προς τα ποσοτικά της μεγέθη, αύξησης των Τμημάτων Πανεπιστημίων και Τ.Ε.Ι. Οι εισαγόμενοι στα Α.Ε.Ι. φοιτητές διπλασιάστηκαν κατά τη 10ετία 1993-2002, με αντίστοιχη μείωση των ανά φοιτητή κρατικών δαπανών κατά 43-45%. Η Πολιτεία τους

σκορπίζει σε όλη την επικράτεια, με μόνα κριτήρια αφενός την ικανοποίηση των εύλογων τοπικών αναπτυξιακών επιθυμιών και αφετέρου την υποστήριξη ατεκμηρίωτων επιλογών γνωστικών αντικειμένων (στην καλύτερη περίπτωση) ή την ικανοποίηση προσωπικών επιθυμιών των περί τον εκάστοτε Υπουργό Παιδείας συνωστιζόμενων διδασκόντων.

Η ελληνική οικογένεια δεν παρασύρθηκε βέβαια από αυτή τη χαμηλής ποιότητας, αλλά και μειωμένου αντικρίσματος στην αγορά εργασίας, προσφορά Ανώτατης Εκπαίδευσης. Οι έχοντες κάποια οικονομική δυνατότητα, έστω και από το υστέρημά τους, μετά την αποτυχία της εισαγωγής των παιδιών τους στα Τμήματα των πρώτων επιλογών τους δεν υπέκυψαν στο μοιραίο της εγγραφής σε Τμήμα που δεν τους «γέμιζε το μάτι». Επέλεξαν την εγγραφή των παιδιών τους στην επιστημονική περιοχή που επιθυμούσαν, σε Πανεπιστήμιο του εξωτερικού. Παρουσιάστηκε έτσι το εκ πρώτης όψεως παράδοξο φαινόμενο να αυξάνεται κατά τα τελευταία χρόνια και η φοιτητική μετανάστευση, παρά την αθρόα ίδρυση στη χώρα μας νέων Πανεπιστημίων και Τ.Ε.Ι. Αποδεικνύεται δηλαδή και εκ του τελικού αποτελέσματος η ουσιαστική αποτυχία της επιχειρηθείσας διεύρυνσης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Προκύπτει κατ' αρχήν επιτακτική η ανάγκη ενός ορθολογικού προσδιορισμού:

- Της ελάχιστης απαιτούμενης θεμελίωσης κάθε Πανεπιστημιακού Τμήματος, τόσο ως προς το επιστημονικό εύρος και βάθος του γνωστικού του αντικειμένου, έτσι ώστε να καλύπτει πράγματι τις προαναφερθείσες διεθνείς ισοτιμίες, όσο και ως προς την προσαρμογή του στη συνεχώς μεταβαλλόμενη ζήτηση προϊόντων και υπηρεσιών αιχμής της σημερινής και αυριανής κοινωνίας της πληροφορίας.
- Της ελάχιστης αναγκαίας κρίσιμης μάζας πανεπιστημιακών τμημάτων τόσο για την ικανοποιητική οργάνωση και λειτουργία τους ως Α.Ε.Ι. ή αυτοδύναμου παραρτήματός του, όσο και για τη δημιουργία της κατάλληλης «πανεπιστημιακής ατμόσφαιρας» σε διδάσκοντες και διδασκόμενους.

10. Η υποχρηματοδότηση των Α.Ε.Ι

Η χρόνια υποχρηματοδότηση της δημόσιας Παιδείας μας είναι γεγονός: Με τη διάθεση μόνο του 3,5-3,9% του Α.Ε.Π για το σύνολο της Παιδείας και -το χαρακτηριστικότερο-, με δημόσια δαπάνη ανά μαθητή και φοιτητή της τάξης του 50% του μέσου όρου της Ε.Ε., είναι αδύνατη όχι μόνο η ποιοτική αναβάθμιση αλλά και η έγκαιρη προσαρμογή στις ταχύτατες εξελίξεις των γνωστικών αντικειμένων με τις αναγκαίες νέες εκπαιδευτικές υποδομές. Επισημαίνεται δε ότι

η χώρα μας είναι τελευταία στην ενίσχυση των φοιτητών ως ποσοστού των δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (μικρότερο του 1%, με μέσο όρο 5,7% στην Ε.Ε).

Η ωφέλεια από την προσθήκη γραφειοκρατικού «θορύβου» μέσω μιας νέας ανεξάρτητης αρχής χρηματοδότησης των Α.Ε.Ι. είναι αμφιλεγόμενη διότι τα τελικά ζητούμενα για την απόφαση ομαλής συνέχειας, αύξησης ή και περικοπής της χρηματοδότησής τους είναι δύο: Ο έλεγχος της τήρησης του συμφωνηθέντος με κάθε ίδρυμα τετραετούς αναπτυξιακού προγραμματισμού και τα τελικά αποτελέσματα του επίσης τετραετούς κύκλου της αξιολόγησής του, κατά Τμήματα και συνολικά. Στη διεθνή πρακτική, τα θέματα αυτά είναι κατ'εξοχήν αρμοδιότητες του Υπουργείου Παιδείας και αποφασίζονται με εκ των προτέρων γνωστά και διαφανή κριτήρια. Γιατί πρέπει να εκχωρηθούν σε μια νέα, πολυδάπανη εκ του αντικειμένου της και διορισμένη σε κάθε περίπτωση, «ανεξάρτητη αρχή»;

11. Η Διοίκηση των Πανεπιστημίων

Το διαχρονικό επιχείρημα για την επιβολή όλων των ολιγαρχικών καθεστώτων εστιάζεται στην αναποτελεσματικότητα της δημοκρατικής διακυβέρνησης. Το δε *a posteriori* ιστορικό συμπέρασμα είναι ότι παρά τις αδυναμίες του, το δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων παραμένει το δικαιότερο αλλά και ασφαλέστερο για το μέλλον του «Δήμου» και των πολιτών του.

Τα Ελληνικά Πανεπιστήμια διοικούνται σήμερα δημοκρατικά και -όπως συμβαίνει σε κάθε υποσύνολο του δημόσιου τομέα- το γεγονός είναι ότι δεν πάσχουν τόσο από έλλειψη θεσμικού πλαισίου ή αρχών (που άλλωστε έχουν τεθεί και συζητηθεί κατά κόρον στη νεώτερη Ελλάδα), όσο και κυρίως από την αδυναμία εύρυθμης και αποτελεσματικής εφαρμογής τους. Η χρόνια αυτή ασθένεια προσβάλλει και τα πανεπιστημιακά όργανα διοίκησης και τεχνικής υποστήριξης.

Είναι όμως επίσης γεγονός ότι διογκώνονται συστηματικά και στρεβλώνονται ασύστολα οι διοικητικές αδυναμίες των πανεπιστημίων μας. Παράλληλα αποσιωπάται και υποβαθμίζεται το παραγόμενο έργο από τα ελληνικά Α.Ε.Ι. Κρινόμενα εκ του αποτελέσματος, δηλαδή τους αποφοίτους τους, τα ελληνικά πανεπιστήμια τοποθετούνται άνετα στον μέσο όρο των κεντροευρωπαϊκών πανεπιστημίων.

Σύμφωνα με τις διεθνείς εμπειρίες αλλά και επιτυχημένες εφαρμογές σε κεντροευρωπαϊκά και ελληνικά πανεπιστήμια, έχουν κωδικοποιηθεί και οι αναγκαίες διοικητικές πρακτικές των ακαδημαϊκών οργάνων για την εύρυθμη αυτοδιοικητική λειτουργία των πανεπιστημίων μας.

Συγκεκριμένα, υπάρχουν και είναι στη διάθεση του Υπουργείου Παιδείας συγκεκριμένοι και αναλυτικοί εσωτερικοί κανονισμοί λειτουργίας που επιβάλλουν:

- Την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της Συγκλήτου και του Πρυτανικού Συμβουλίου.
- Την αναβάθμιση των αρμοδιοτήτων και της λειτουργίας των Συγκλητικών Επιτροπών.
- Την αποτελεσματική κεντρική διοίκηση με τις υπηρεσίες των «μετώπων» της εκπαιδευτικής διαδικασίας, (γραμματείες και πολυδύναμες μονάδες τεχνικής υποστήριξης).
- Την αξιοποίηση των ειδικών υπηρεσιών και κληροδοτημάτων.

Οι παραπάνω βελτιώσεις της διοικητικής δομής πρέπει να ενισχύονται με τις αυστηρές προδιαγραφές επιλογής γενικών γραμματέων των Α.Ε.Ι. Προτείνεται δε και η θεσμοθέτηση της παρουσίας με δικαίωμα λόγου στη Σύγκλητο, εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων-παραγωγικών τάξεων.

Τίθεται επομένως ένα κρίσιμο ερώτημα: Γιατί, αντί της νομοθέτησης της προτεινόμενης παραπάνω διοικητικής αναβάθμισης που είναι καταξιωμένη και σε διεθνή κέντρα αριστείας, στηρίζεται δε στη δημοκρατική αυτοδιοίκηση μέσω των εκλεγμένων από την κοινότητα ακαδημαϊκών οργάνων, προσανατολίζεται η κυβέρνηση στην ολιγαρχική και συνταγματικά αστήρικτη εκχώρηση του πυρήνα της διοίκησης των Πανεπιστημίων σε ξένα προς αυτό πρόσωπα ή φορείς;;

Γιατί επαναλαμβάνεται το καταστροφικό για την ελληνική δημόσια διοίκηση διαχρονικό πολιτικό λάθος, δηλαδή η υποβάθμιση -αντι της αναβάθμισης- της διαδικασίας επιλογής των ικανότερων στελεχών της και η εν συνεχεία αδρανοποίησή τους μέσω της υποκατάστασής από εξωτερικούς «συμβούλους» της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας;;

Θ. Ξανθόπουλος / 16.08.2011